

Ook in Nederland volop vrijheid en vertrouwen

Onderwijsinspecteur Rohde over Finse en Nederlandse lessen

Door: Gérard Zeegers

"In Nederland kennen leraren, net als in Finland, veel vrijheid waar het de inrichting van het onderwijs betreft. Zorg dus leraar, dat je je eigen keuzes kunt maken. Voorkom dat je een slaaf wordt van de methode, de toetsen, of ... de inspectie." Met deze woorden startte onderwijsinspecteur John Rohde zijn reflectie op de Sahlberglezing 'Finnish Lessons'.

Na de Japanse lessen van meester Kanamori in de vroege herfst van 2012, was het hartje winter 2013 de beurt aan meester Sahlberg om Nederlandse leraren, schoolleiders en beleidsmakers te inspireren met zijn Finse lessen.

Gérard Zeegers was erbij. Hij had 'zijn' inspecteur John Rohde uitgenodigd om hem te vergezellen. Daar waar schoolleiders en inspecteurs zich nog wel eens laten uitdagen om elkaar als opponent te zien, kiezen Zeegers en Rohde voor professionaliteit en partnerschap. Uitgangspunt daarbij is voor beiden het handhaven, dan wel verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Gezamenlijk bezochten zij de Sahlberglezing. Beiden kwamen om te luisteren, te delen en te leren.

This is not an ABC of how to fix a school

Pasi Sahlberg roept scholen stevast op om samen te werken en waarschuwt voor concurrentie. "Finland heeft niet het beste systeem van de wereld. We doen niet mee aan een competitie. Het is niet aan de orde om het Finse en het Nederlandse systeem met elkaar te vergelijken. De afgelopen vijftig jaar hebben we er in Finland samen hard aan gewerkt om een onderwijssysteem in te richten gebaseerd op vertrouwen. En dat is gelukt. 80% van de Finse volwassenen spreekt zijn vertrouwen uit in onze scholen en leraren. Als je dat afzet tegen de 20% die het parlement scoort en de schamele 10% die men ons ministerie van OC&W toekent, dan is dat een prestatie van formaat," aldus Sahlberg. John Rohde is aardig op de hoogte van de Finse context en kent natuurlijk de Nederlandse. Als Rohde spreekt over vertrouwen, dan wijst hij op de vrijheid en verantwoordelijkheid die Nederlandse leraren en directeuren hebben. "Daar zie ik veel overeenkomsten.

De onderwijsinspectie schrijft niet voor hoe een leraar les dient te geven. Wij nodigen leraren en scholen expliciet uit om eigen keuzes te maken en daar verantwoording over af te leggen aan het bevoegd gezag en aan de samenleving.

De inspectie komt namens die samenleving op bezoek en rekent erop dat scholen de, voor hun situatie, juiste keuzes maken en die vervolgens legitimeren. We kijken daarbij zowel naar 'harde' als naar meer 'zachte' data. Maak duidelijk waar je voor staat, en laat dat dan ook zien!"

A schoolsystem where everybody has an opportunity to succeed

Sahlberg reist de wereld over om het Finse succesverhaal uit te dragen en om onderwijsgevendenden uit te dagen om de juiste doelen te stellen. "Ik heb gelezen dat Nederland in 2012 wil behoren tot de wereldtop. Ik heb dat geluid de afgelopen jaren in minimaal tien landen gehoord. Stop met denken in die termen. De Finnen doen daar niet aan mee:

We want to have a schoolsystem where everybody has an opportunity to succeed! En dat staat haaks op de uitspraak "wij willen de beste zijn."

In zijn lezingen wijst Sahlberg voortdurend op de principiële keuzes die onderwijsgevendenden dienen te maken. 'Meester' Sahlberg: "De standaardisatie van leren en lesgeven en de verantwoording op basis van toetsen en controle is typerend voor de Angelsaksische werkwijze. Die staat lijnrecht tegenover de Finse, waar leraren zich ontwikkelen in een sfeer van op maat leren en lesgeven en gedeelde verantwoordelijkheid en vertrouwen.

"Over het Finse succes is de meester duidelijk: 'It's not a miracle, it's just common sense work!'"

Hij wijst de Angelsaksische werkwijze onomwonden af en laat niet na om de toegevoegde waarde van de Finse opvattingen uit te leggen. Sahlberg spreekt zich fel uit tegen de almaar toenemende competitie, standaardisatie en doorgeslagen verantwoordingsplicht. Hij noemt het 'a germ*', een virus.

'Meester' Rohde op zijn beurt verwerpt de suggestie dat Nederland besmet zou zijn met dat virus. Rohde: "Het gaat te ver om Nederland te rekenen tot de zogenaamde 'germ'landen. Er zijn hier echter wel grote verschillen in benadering en perceptie. Ik kom nog steeds directeuren en leraren tegen die in de veronderstelling verkeren dat ze van alles moeten van de inspectie. Neem nou eens de invulling van de 1-zorgroute. Deze route stimuleert het handelingsgericht en planmatig werken en zorgt voor een transparante zorgstructuur op school. Het is niet meer en niet minder dan een methodiek om tegemoet te komen aan de verschillen tussen kinderen en aan de organisatie van je klas. Het helpt leraren als zij daarover nadenken en hun werkwijze op papier zetten. De inspectie is er niet om scholen voor te schrijven hoe zij hun leerlingenzorg moeten organiseren. Wij bepleiten geen standaardisatie, wij stimuleren leraren om hun aanbod af te stemmen op de kinderen in hun klas. En, wij zijn er ook niet om virussen van welke aard dan ook te propageren noch te bestrijden. We pleiten continu voor gezond onderwijs!"

Sahlberg kent de spagaat die veel leraren en schoolleiders, ook in Nederland, voelen en prikkelt hen om te kiezen. "Wereldwijd vraag ik om bewijzen die aantonen dat de germ-opvattingen en -praktijken werken. En die zijn er niet! De Finnen hebben er bewust voor gekozen om immuun te worden voor 'germ'. Wij willen geen last van dit virus!"

Als Sahlberg zich vervolgens weer richt op de Nederlandse context, waakt hij ervoor om een diagnose te stellen.

* GERM staat bij Sahlberg voor Global Educational Reform Movement. Geen 'reform' ten goede, maar de mondiale tendens om verregaand te standaardiseren.

Als erkend 'virusexpert' wijst hij zijn gehoor subtiel op enkele symptomen:

"I don't know if and how much the Dutch system is infected with the germ... But I think you are coughing a little bit at least!"

Rohde: "Sahlberg zet het scherp aan. Voor de discussie is dat hartstikke goed. Als je kijkt naar de ruimte die er in Nederland is om invulling te geven aan onderwijs zoals de Finnen dat doen, dan zeg ik tegen iedereen: die ruimte is er. Helaas benutten niet alle besturen, directeuren en leraren die ruimte al! Gelukkig, en dat juich ik van harte toe, zijn er in Nederland en in Finland tal van directeuren en leraren die de vrijheid nemen om hun eigen visie te ontwikkelen en uit te werken."

Toetsen, testen, cijfers en de vertaalslag van deze opbrengsten

Rohde: "Ik ben het op één punt niet helemaal met Sahlberg eens. De Finse leraren worden ook allemaal opgeleid tot 'onderzoeker'. Als dat moet leiden tot een onderzoekende houding van de leraar, dan onderschrijf ik die inzet. Als men er echter naar streeft om onderzoekers en wetenschappers af te leveren, dan haak ik af. Je loopt dan het gevaar dat leraren zich teveel richten op cijfers en opbrengsten, terwijl zij, mijns inziens, bezig moeten zijn met de vertaalslag van de vergaarde kennis naar de klas."

In Finland huldigt men het standpunt dat het belangrijk is om leraren goed op te leiden, zodat zij in de klas in staat zullen zijn om problemen te herkennen, te onderzoeken en (samen) op te lossen. Rohde: "En dan is het van belang dat daarboven een deskundige directeur staat die sturing kan geven aan dergelijke processen. Het heeft, wederom, alles te maken met het benutten van de ruimte om te komen tot voor de eigen situatie passend onderwijs. Het heeft ook te maken met de professionaliteit en kwaliteit van directeuren en leraren. Voordat we onze leraren diplomeren is het van belang dat de opleidingen veel aandacht besteden aan het ontwikkelen van het reflecterend vermogen van leraren. Ik maak daar graag het onderscheid tussen de talenten die dat al kunnen en zich blijven ontwikkelen en de leraren die dat nog moeten leren. Ik kom graag op scholen waar directeuren en leraren hun eigen plan trekken en daar trots verantwoordelijkheid over afleggen."

De kwaliteit van de leraar is cruciaal

In Finland is het wettelijk vastgelegd dat kinderen zich moeten kunnen ontwikkelen langs hun eigen leerlijn en niet conform een vooraf bepaalde standaard. "De kwaliteit van de leerkracht is cruciaal," is een van Sahlbergs mantra's. Zijn uitspraak "Our schools have to provide circumstances for all the children to become successful," laat ook aan duidelijkheid niets te wensen over. Rohde onderschrijft deze uitspraken.

"Daar ben ik het helemaal mee eens. Het geldt zeker voor die kinderen die het het hardst te halen hebben. Daar moet je extra aandacht voor hebben en daar moet je dus, als je dat nog niet bent, competent in worden. Zorg ervoor dat je de benodigde kennis en kunde in huis haalt. Het ministerie en de inspectie vaardigen weliswaar algemene 'voorschriften' uit, maar het zijn de scholen die zelf hun eigen keuzes mogen maken. Neem bijvoorbeeld het ontwikkelingsperspectief (OPP). Er is niet een voorgeschreven model of een beste manier om dat perspectief in beeld te brengen. Sterker nog, de vorm is volledig ondergeschikt aan de inhoud. Leg gewoon vast hoe je de schoolontwikkeling van (zorg)leerlingen gestalte wilt geven. Er zijn verschillen tussen kinderen. En daar moet je op anticiperen. Dat onderbouw je, leg je vast, leg je uit en maak je waar! Ik zie helaas nog steeds vrij veel leraren die niet in staat zijn om aan te sluiten bij kinderen met speciale leervragen."

"What can we learn from educational change in Finland?" Met deze vraag opende voormalig onderwijsinspecteur Sahlberg zijn Finse les. Zijn Nederlandse confrère doet een appèl op de Nederlandse leraren om niet bij de les te blijven. ■

Gérard Zeegers
Directeur obs de Bonckert
gzeegers@ziggo.nl

In Finland

- Maakt 98% van de kinderen gebruik van gratis voor- en vroegschoolse opvang;
- Bepalen gemeenten het aanbod en toelatingsbeleid van de scholen;
- Hebben gemeenten de verantwoordelijkheid om de professionele ontwikkeling van leraren te faciliteren op basis van hun behoeften;
- Krijgen gepersonaliseerd leren en creatief lesgeven hoge prioriteit;
- Hebben leraren de professionele autonomie om hun eigen schoolwerkplan en curriculum samen te stellen
- Kent het onderwijs geen zwaar inspectietoezicht;
- Gebruikt men geen gestandaardiseerde toetsen om de schoolprestaties te meten;
- Verzorgen leraren 600 lesuren;
- Krijgen alle kinderen dagelijks, gratis, een gezonde lunch aangeboden op school;
- Organiseren scholen naschoolse activiteiten die de algemene kennis en groei van de kinderen ondersteunt;
- Maken leraren veel tijd vrij voor curriculumontwikkeling, onderwijskundige experimenten, ondersteuning van maatschappelijk werkenden en samenwerking met ouders;
- Is er veel aandacht voor loopbaanoriëntatie voor leerlingen in het laatste (van negen) jaar van de Peruskoulu;
- Stromen kinderen op 16-jarige leeftijd van de Peruskoulu door naar het vervolgonderwijs;
- Worden leerlingen in het beroepsonderwijs niet meer beoordeeld aan de hand van een nationaal examen, maar op basis van studieresultaten en vaardigheden;
- Daalt het aantal vroegtijdige schoolverlaters in het VO nog steeds
- Stellen leerlingen in het hoger onderwijs een persoonlijk leerplan op;
- Participeert meer dan 50% van de volwassenen in volwasseneneducatie;
- Solliciteren jaarlijks ruim 20.000u studenten naar een plek op de lerarenopleiding;
- Zijn, naast hoge cijfers, een positieve persoonlijkheid, uitstekende sociale vaardigheden en een goede motivatie vereist om te worden toegelaten tot voor een van de 5700 beschikbare plaatsen;
- Worden scholen, leraren en schoolleiders aangemoedigd om samen te werken en om netwerken met ouders, bedrijven en NGO's op te zetten;
- Kunnen leraren rekenen op groot publiek vertrouwen.